

Trodjelna analiza znanja i njezino opovrgavanje

Crnković, Robert

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:098045>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA FILOZOFIJU

**TRODIJELNA ANALIZA ZNANJA
I NJENO OPOVRGAVANJE**

Završni rad

Kandidat: Robert Crnković

Mentor: prof. dr. sc. Zvonimir Čuljak

Zagreb, 14. rujna, 2018

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Trodijelna analiza znanja	2
2.1 Osnovni pojmovi.....	2
2.3. Zastupnici trodijelne analize.....	4
3.0 Protuprimjeri trodijelnoj analizi znanja	6
3.1 Meinongovi i Russellovi protuprimjeri	6
3.2 Gettierovi protuprimjeri	7
4.0 Obrana trodijelne analize znanja.....	9
4.1 Slabost pojma opravdanja	9
4.2 Neistiniti elementi u opravdanju	10
5.0 Zaključak	13
6.0 Literatura	14

1. Uvod

Pitanje *što je znanje?* centralno je epistemološko pitanje. Trodijelna analiza znanja ili, kako se još naziva, tradicionalna analiza znanja pokušaj je odgovora na to pitanje. Ona znanje definira kao opravdano istinito vjerovanje, a mnogi autori smatraju da je takvu definiciju prvi razmatrao Platon u *Teetetu*. Osim Platona, čini se da je takvu definiciju znanja prihvaćao i Kant. A. J. Ayer i R. M. Chisholm dva su suvremena filozofa koji su također prihvaćali trodijelnu analizu znanja. No, početkom dvadesetog stoljeća A. Meinong i B. Russell iznijeli su protuprimjere trodijelnoj analizi znanja čiji je cilj bio pokazati da subjekt može posjedovati opravdano istinito vjerovanje koje nije znanje. Prvim pravim pokušajem opovrgavanja trodijelne analize znanja smatraju se protuprimjeri Edmunda Gettiera. On je svoje protuprimjere prikazao u članku „Je li opravdano istinito vjerovanje znanje?“ Prema općeprihvaćenom mišljenju njegovi su protuprimjeri opovrgnuli trodijelnu analizu.

Cilj ovog rada je opisati trodijelnu analizu znanja i primjere koji je opovrgavaju. U prvom dijelu bit će prikazani osnovni pojmovi koji tvore trodijelnu analizu znanja i različite verzije trodijelne analize znanja. Pojmovi će biti prikazani ukratko, onoliko koliko je nužno za razumijevanje njihovog udjela u definiciji znanja. U drugom dijelu bit će prikazani protuprimjeri trodijelnoj analizi znanja. U trećem dijelu bit će prikazani neki načini obrane trodijelne analize znanja i njihove kritike.

2. Trodijelna analiza znanja

2.1 Osnovni pojmovi

Cilj trodijelne analize znanja je utvrditi pojedinačno nužne, a zajedno dostatne uvjete znanja, te dati definiciju znanja. Predmet trodijelne analize znanja je činjenično odnosno propozicijsko znanje kao osnovna vrsta znanja. Općenito, x je nužan uvjet za y ako y ne može nastupiti, a da nije nastupilo x ; x je dostatan uvjet za y ako svaki put kada nastupi x nastupi y . Prema trodijelnoj analizi znanja pojedinačno nužni, a zajedno dostatni uvjeti znanja su opravdanje, istinitos i vjerovanje. Iz toga proizlazi definicija znanja kao opravdanog istinitog vjerovanja. Prema tome, znanje je specifično svojstvo subjekta za koje postoji jedinstven, ali složen pojam sastavljen od jednostavnijih pojmova. Trodijelna analiza se može prikazati ekvivalencijom:

S zna da p ako i samo ako:

1. p je istinita,
2. S vjeruje da p ,
3. S ima opravdanje vjerovati da p .

Istinitost i neistinitost temeljna su semantička svojstva ili vrijednosti propozicija, ali i drugih predmeta kojima se ta svojstva pripisuju derivativno: rečenica, propozicija i vjerovanja. Trodijelna analiza znanja prešutno pretpostavlja korespondencijsku teoriju istinitosti ili neki njezin bliski analogon.¹ Prema korespondencijskoj teoriji istinitosti p je istinita ako i samo ako korespondira s činjenicom da p . Korespondencija se općenito definira kao strukturno podudaranje propozicije i činjenice.² Ukratko, propozicija „Novčanik je na stolu“ je istinita ako i samo ako je novčanik na stolu. Istinitost je nužan uvjet za znanje. Iz toga slijedi da znanje povlači istinitost, drugim riječima, znanje se ne može imati, a da ne povlači istinitost. Načelo prema kojemu iz znanja neke propozicije slijedi istinitost te propozicije naziva se *tezom o faktivnosti znanja*.

Vjerovanje je propozicijski stav, stav prema nekoj propoziciji.³ Kao takvo, vjerovanje spada u skupinu mentalnih intencionalnih stanja. Intencionalnost je obilježje mentalnog stanja prema kojem je ono uvijek usmjereno na neki predmet.⁴ Posredstvom tog predmeta ono reprezentira neku činjenicu ili drugo stanje stvari. Taj mentalni predmet je sadržaj izraziv izjavnom rečenicom, odnosno propozicija. Prema jednom od istaknutih gledišta, vjerovanje nije stanje koje se može stupnjevati, ono je apsolutno svojstvo, a subjekt ga ima ili nema. Prema tezi o povlačenju vjerovanja znanjem, znanje je propozicijski stav koji uključuje vjerovanje, svi slučajevi znanja također su i slučajevi vjerovanja.

Opravdanje za vjerovanje jest ono što od istinitog vjerovanja tvori znanje.⁵ Opravdanje podupire vjerovanje ili ukazuje na istinitost dane propozicije. U epistemologiji je relevantan tip opravdanja koje nazivamo epistemičkim opravdanjem. Epistemičko opravdanje je usmjereno na istinitost i time generira znanje.⁶ Ono je sastavljeno od epistemičkih razloga i epistemičke dokazne građe. Razlozi i dokazna građa su sastavnice opravdanja koje u opravdanju pružaju potporu vjerovanju u istinitost propozicije. Trodijelna analiza znanja

¹ Čuljak 2015, str. 19.

² Čuljak 2015, str. 18.

³ Čuljak 2015, str. 25.

⁴ Čuljak 2003, str. 11.

⁵ Čuljak 2015, str. 126.

⁶ Osim epistemičkih postoje i neepistemički pojmovi opravdanja, npr. pravno, moralno ili prudencijsko opravdanje.

pretpostavlja pojam internog opravdanja. Za razliku od eksternog opravdanja koje se zasniva na vanjskim čimbenicima koji nisu nužno dostupni vjerovatelju, interno opravdanje se zasniva na interno dostupnoj dokaznoj građi. Interno opravdanje ne uključuje nužno pouzdanost čimbenika opravdanja niti svijest o pouzdanosti ili adekvatnosti dokazne građe.

Važno je spomenuti da su tri navedena nužna uvjeta međusobno nezavisni uvjeti, oni nisu svodivi jedni na druge. Posljedica toga jest mogućnost vjerovanja u neistinitu propoziciju, također, možemo imati i opravdanje vjerovati u neistinitu propoziciju.

2.3. Zastupnici trodjelne analize

Prema nekim tumačenjima, trodjelnu analizu znanja zagovarali su Platon i Kant. Platonova analiza znanja pojavljuje se u dijalozima *Teetet* i *Menon*. U *Teetetu* je znanje definirano kao istinito mnijenje (grč. *doxa*) kojemu je pridruženo „razjašnjenje“ (grč *logos*).⁷ Neki filozofi dovode u pitanje tumačenje ove definicije kao trodjelne analize znanja. Nije jasno je li riječ „logos“ imala isto značenje koje u suvremenoj epistemologiji ima „opravdanje“. Linda Zagzebski je primijetila da se u samom dijalogu Platonova definicija veže uz primjere znanja *stvari* i *osoba*, a ne propozicijskog znanja.⁸ Razliku između znanja *stvari* ili *osoba* i znanja *istina* (propozicijskog znanja) predložio je Bertrand Russell. Prema Russellu, znanje stvari ili osoba nastaje kao znanje izravnim upoznavanjem, a znanje istina posredstvom opisa. Ipak, znanje stvari ili osoba može se smatrati samo jednim vidom znanja istina ili *propozicijskog znanja*, naime znanja *o* stvarima ili *o* osobama čiji su izravni predmeti zapravo odgovarajuće istinite propozicije ili činjenice o tim stvarima ili o tim osobama. Ukratko, znanje stvari ili osoba može se svesti na znanje propozicija. Također, u dijalogu se pojavljuje nekoliko definicija „razjašnjenja“ ili „opravdanja“, a za Sokrata niti jedna nije zadovoljavajuća. Treća definicija koju Sokrat razmatra „razjašnjenje“ ili „opravdanje“ definira kao sposobnost razlikovanja nečega od nečega drugoga. Problem kod te definicije jest što ona pretpostavlja znanje o toj različitosti te je stoga cirkularna. Ipak, imajući u vidu (i) da se znanje stvari može svesti na propozicijsko znanje, (ii) da se termin „logos“ upotrebljava analogno suvremenim justifikacijskim terminima poput „opravdanja“ te (iii) da je općenito a ne samo u ovom dijalogu, dijalektičko argumentiranje u Platonovim sokratovskim dijalozima često bez konkluzivnih stavova na koje bi Sokrat dao pristanak, ti prigovori ipak ne dovode u pitanje uvriježeno tumačenje predložene definicije.⁹ U *Menonu* se znanje definira kao istinito

⁷ Grčka riječ *logos* može se i slobodnije prevesti kao *razlog*, *argument* ili *opravdanje*, vidi Čuljak, 2015, str. 204.

⁸ Čuljak (2015), str. 204.

⁹ Čuljak (2015), str. 204.

mnijenje koje je stabilizirano razlozima u procesu prisjećanja na prvobitno viđenje odnosno kontempliranje ideja.¹⁰ Na taj način Platon je pojam znanja kao istinitog opravdang vjerovanja povezao s teorijom ideja iznesenom u *Državi*, iz čega je razložno zaključiti da definicija u *Teetetu* nije bila provizorna.

Čini se da je i Immanuel Kant prihvaćao trodijelnu analizu znanja iako nikada nije dao njenu definiciju u terminima nužnih i dostatnih uvjeta, nego transcendentalnu analizu izvora znanja kao apriornih osjetilnih zorova ili intuicija te apriornih razumskih razumskih pojmova ili kategorija. Njegova analiza znanja može se izraziti ekvivalencijom:

S zna da *p* ako i samo ako:

1. *p* je istinita,
2. *S* smatra da je *p* istinita,
3. *S*-ovo je smatranje da je *p* istinita a) zasnovano na *S*-ovu uvjerenju i b) izvjesno.¹¹

Kantov pojam izvjesnosti implicira nedvojbenost, nepreispitivost i nepogrešivost.

Neki od suvremenih filozofa koji su zastupali trodijelnu analizu znanja su Alfred J. Ayer i Roderick M. Chisholm.

Prema Ayeru:

S zna da *p* ako i samo ako:

1. *p* je istinita,
2. *S* je siguran da je *p* istinita,
3. *S* ima pravo biti siguran da je *p* istinita.

Chisholm tvrdi da:

S zna da *p* ako i samo ako:

1. *p* je istinita,
2. *S* prihvaća *p*,
3. *S* ima adekvatnu dokaznu građu za *p*.

¹⁰ Čuljak (2015), str. 204

¹¹ Čuljak (2015), str. 205

Ayer umjesto vjerovanja kao nužan uvjet znanja postavlja uvjet da subjekt bude siguran u istinitost danog suda, a Chisholm umjesto vjerovanja stipulira pojam prihvaćanja. Na taj način oni izbjegavaju poistovjećivanje tog uvjeta s nekim posve subjektivnim mentalnim stanjem. Ayer i Chisholm supstituiraju i uvjet opravdanja. Umjesto opravdanja za Ayera je nužan uvjet znanja posjedovanje prava da se bude siguran u danu propoziciju, a Chisholm umjesto uvjeta opravdanja stipulira posjedovanje adekvatne dokazne građe. Ayerovo pravo da se bude siguran ugrađuje normativni element u znanje jer implicira da proizlazi iz slijeđenja određenih istraživačkih normi. Chisholmovo stipuliranje posjedovanja dokazne građe na mjestu opravdanja pokazuje da su dva pojma ekvivalentni. Općenito, bez razlike u pojedinim elementima, te varijante ne predstavljaju otklon od tradicionalne trodijelne analize. Iako su djelomice različitog sadržaja, supstituirajući pojmovi su funkcijski ekvivalentni pojmovima vjerovanja i opravdanja.¹²

3.0 Protuprimjeri trodijelnoj analizi znanja

3.1 Meinongovi i Russellovi protuprimjeri

Chisholm je ukazao na protuprimjere koje su iznijeli A. Meinong i Bertrand Russell.¹³ U jednom protuprimjeru Meinong razmatra situaciju u kojoj *S* živi u blizini vrta u kojemu se nalazi eolska harfa koja je načinjena tako da proizvodi zvuk u trenutku kada kroz nju puše vjetar. *S* pati od gubitka sluha te s vremena na vrijeme doživljava auditorne halucinacije. Jednom se dogodi da *S* doživi auditornu halucinaciju zvuka harfe u istom trenutku kada harfa proizvede zvuk. Meinong je smatrao da u takvoj situaciji *S* ima istinito evidentno vjerovanje koje nije znanje.

U jednom protuprimjeru Russell razmatra situaciju u kojoj *S* pogleda na sat koji je stao. *S* ne zna da je sat neispravan pa formira vjerovanje o vremenu. Dogodi se to da *S* pogleda na sat baš u trenutku koji sat pokazuje te tako *S* ima opravdano istinito vjerovanje koje nije znanje.

U drugom Russellovom protuprimjeru *S* istinito vjeruje da prezime britanskog premijera u 1906. započinje na "B" *S* to vjeruje zato što misli da je tada britanski ministar bio Balfour, a zapravo je ministar bio Campbell Bannerman.

¹² Čuljak 2015, str. 206.

¹³ Chisholm (1989), str. 92. Usp. s Čuljak (2015). Str 208.

Prema Čuljkovom mišljenju Russellovi protuprimjeri pretpostavljaju jednu verziju trodijelne analize: oni, prema Russellovom shvaćanju opovrgavaju samo tezu da je (akcidentalno) istinito vjerovanje znanje. Za Russella istinito vjerovanje može biti ili (i) slučajno istinito ili (ii) deducirano iz neistinitog vjerovanja ili (iii) deducirano nevaljanim zaključivanjem. Russell ističe da znamo ono u što „čvrsto vjerujemo ako je istinito“.¹⁴

Navedenim protuprimjerima kritiku je uputio Robert K. Shope.¹⁵ Prema njegovom mišljenju slučajevi s eolskom harfom i zaustavljenim satom ne mogu biti slučajevi opravdanog vjerovanja jer uključuju nepouz dane procese proizvodnje vjerovanja kao što su halucinacije i oslabljeni osjetilni kapaciteti, te nepouzdanu indikaciju istinitosti kao što je neispravan sat.

Međutim, Čuljak ističe da Shope u svojoj interpretaciji protuprimjera donosi iz perspektive eksternog pojma opravdanja. Kao što je već navedeno trodijelna analiza pretpostavlja pojam internog opravdanja, odnosno opravdanja koje se zasniva na dokaznoj građi i razlozima koji su interno dostupni subjektu i ne uključuje pouzdanost čimbenika opravdanja niti svijest o pouzdanosti ili adekvatnosti dokazne građe.¹⁶

Ipak, Čuljak smatra da navedeni primjeri nisu slučajevi istinitog opravdanog vjerovanja koje nije znanje već da se prije radi o slučajevima u kojima S ima stanovito opravdanje za istinito vjerovanje da p , a ne opravdano istinito vjerovanje da p .¹⁷

3.2 Gettierovi protuprimjeri

Prvim pravim pokušajem opovrgavanja trodijelne analize znanja smatraju se protuprimjeri Edmunda Gettiera koje je iznio u članku „*Je li opravdano istinito vjerovanje znanje*“.¹⁸ On argumentira da opravdano istinito vjerovanje nije znanje jer istinitost, opravdanje i vjerovanje, iako tvore pojedinačno nužne, ne tvore dostatan uvjet za znanje. Gettier je pošao od dvije pretpostavke za koje on smatra da su u skladu s trodijelnom analizom. Prva je pretpostavka o međusobnoj nezavisnosti i nesvodljivosti uvjeta opravdanja i istinitosti. Prema tome je moguće da S ima opravdanje vjerovati u neku propoziciju koja je neistinita. Također, S može imati istinito vjerovanje bez opravdanja. Druga je pretpostavka načelo koje Gettier naziva načelom deducibilnosti opravdanja, koje se danas standardno naziva načelo deduktivne

¹⁴ Čuljak (2015), str. 208.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Gettier (1963), preuzeto iz Čuljak (2003), str. 53-55.

zatvorenosti za opravdanje. Prema tom načelu, ako subjekt ima opravdanje vjerovati u neku propoziciju, onda ima opravdanje vjerovati i u logičku posljedicu te propozicije. Gettier je prikazao dva slučaja u kojima subjekt ima opravdano vjerovanje u istinit sud, ali nije istina da subjekt zna taj sud.

U prvom slučaju Jones i Smith se natječu za posao. Predsjednik tvrtke je rekao Smithu da će Jones dobiti posao. Neovisno o tome Smith je pretražio Jonesove džepove i u njima izbrojao deset novčića. Smith ima jaku dokaznu građu vjerovati u dva nepovezana suda o Jonesu:

(a) Jones je čovjek koji će dobiti posao.

(b) Jones ima deset novčića.

Zbog načela deduktivne zatvorenosti za opravdanje Smith ima opravdanje vjerovati i u konjunkciju sudova (a) i (b):

(c) Jones je čovjek koji će dobiti posao i Jones ima deset novčića.

Iz suda (c) Jones izvodi sljedeću propoziciju:

(d) Čovjek koji će dobiti posao ima deset novčića u svom džepu.

Na kraju ipak Smith, a ne Jones, dobije posao. Također, nepoznato Smithu, on sam ima deset novčića u svom džepu. Sudovi (a) i (c) su neistiniti, a sud (d) koji slijedi iz (c) je istinit. Smith ima opravdano istinito vjerovanje da je sud (d) istinit, no Smith ne zna da (d). Sud (d) je istinit na osnovi broja novčića u Smithovu džepu, a on ne zna koliko novčića ima u svom džepu i temelji svoje vjerovanje u (d) na temelju broja novčića u Jonesovom džepu, za koga neistinito vjeruje da će dobiti posao.

U drugom slučaju Smith ima jaku dokaznu građu vjerovati u sud:

(e) Jones posjeduje Ford.

Smith također ima prijatelja Browna, čije mu je boravište nepoznato. Smith razmatra tri suda o Brownovom boravištu:

(f) Ili Jones posjeduje Ford ili je Brown u Bostonu.

(g) Ili Jones posjeduje Ford ili je Brown u Barceloni.

(h) Ili Jones posjeduje Ford ili je Brown u Brest-Litovsku.

Sud (e) povlači svaki od navedenih sudova, pa Smith, prema načelu zatvorenosti za opravdanje ima opravdanje vjerovati u te sudove. Smith je te sudove izveo iz (e) za kojeg ima jaku dokaznu građu. Međutim, ispadne da Jones ne posjeduje Ford, on vozi iznajmljeni automobil. Također, pukim slučajem, i nepoznato Smithu, Brown je u Barceloni. Smith ne zna da je sud (g) istinit iako je taj sud istinit i Smith ima opravdanje vjerovati da je taj sud istinit.

U Gettierovim protuprimjerima, kako ističe Dancy, *S* ima opravdano ali neistinito vjerovanje, zaključivanjem iz kojega on opravdano vjeruje u nešto što slučajno bude istinito te tako dopijeva do opravdanog istinitog vjerovanja koje nije znanje.¹⁹ On dalje navodi načine na koje se može dati odgovor Gettierovim protuprimjerima:

1. Pronaći sredstvo za to da se pokaže a Gettierovi protuprimjeri nisu učinkoviti;
2. Prihvatiti protuprimjere i potražiti dopunu trodijelnoj analizi koja ih isključuje;
3. Prihvatiti protuprimjere i preinačiti trodijelnu analizu da bude prikladna bez dodavanja novih elemenata.²⁰

U nastavku ovog rada razmotrit ćemo prvi način. Gettierove protuprimjere ćemo podvrgnuti nekim protuargumentima i ispitati opovrgavaju li oni doista trodijelnu analizu znanja.

4.0 Obrana trodijelne analize znanja

4.1 Slabost pojma opravdanja

Neki su filozofi pokušali pokazati da Gettierovi protuprimjeri nisu primjeri istinitog opravdanog vjerovanja zato što nije zadovoljen uvjet opravdanja.

Irving Thalberg je tvrdio da su Gettierovi protuprimjeri neuspješni jer se oslanjaju na, prema njemu, neistinito načelo zatvorenosti za opravdanje.²¹ Npr. Thalberg smatra da Smith (iz prvog protuprimjera) može valjano deducirati (c) iz (a) i (b) ali da se opravdanje ne prenosi sa (a) i (b) na (c) jer se vjerovanjem u konjunkciju povećava mogućnost da se bude u krivu. Nadalje Thalberg uvodi razliku između strategijskog (opravdanje za vjerovanje) i evidencijskog opravdanja (potpuno opravdanje)²². Strategijsko opravdanje je opravdanje do kojega se dolazi nekim racionalnim postupkom koji u normalnim uvjetima rezultira znanjem.

¹⁹ Dancy (2001), str. 35.

²⁰ Dancy (2001), str. 35.

²¹ Thalberg (1969), preuzeto iz Čuljak (2003) str. 56-62.

²² Thalberg (1974), preuzeto iz Čuljak(2003) str. 63-70.

Thalberg smatra da u zaključivanju sa (a) i (b) na (c) Smith nema strategijsko opravdanje upravo zbog toga što se vjerovanjem u konjunkciju povećava mogućnost pogreške, a ni evidencijsko, potpuno opravdanje jer je pogreška moguća. Pošto nije zadovoljen uvjet opravdanja Smith nema opravdano istinito vjerovanje koje nije znanje.

Iza ovog pristupa stoji ideja da je uvjet opravdanja ispunjen samo ako je u potpunosti isključena mogućnost pogreške, drugim riječima, opravdanje mora biti konkluzivno. Ovaj zahtjev je prejak jer on isključuje sve slučajeve empirijskih vjerovanja jer su ona pogrešiva i njihovo opravdanje ne povlači istinitost. Također, taj zahtjev, iako formuliran da obrani tradicionalnu analizu implicira njezinu korekciju u dijelu koje zauzima pojam opravdanja.²³

4.2 Neistiniti elementi u opravdanju

U Gettierovim je protuprimjerima početno vjerovanje da p , iz kojeg se zaključivanjem izvodi opravdano istinito vjerovanje da q neistinito. Stoga su neki filozofi tvrdili da Gettierovi protuprimjeri ne osporavaju trodijelnu analizu jer se, po njihovom mišljenju, ne može dopustiti postojanje neistinitog elementa u dokaznoj građi. Iako je formuliran kao korekcija trodijelne analize, zahtjev za isključenjem neistina iz postupka opravdanja pretpostavlja dodatni „četvrti uvjet“ znanja:²⁴

S zna da p ako i samo ako:

1. p je istinita,
2. S vjeruje da p ,
3. S ima opravdanje vjerovati u p ,
4. S ima potpuno opravdanje prihvatiti p na neki način koji ne ovisi o nekoj neistinitoj propoziciji

Problem kod ove analize je taj što je ona istovremeno prejaka i preslaba. Čuljak ističe da je prejaka jer četvrti uvjet iziskuje potpuno opravdanje što znači i potpunu neovisnost od neistinitih elemenata, pa se ne može ni isključiti da S ima opravdanje za vjerovanje da p koje ovisi o nekoj neistini. Prema tome, isključenje neistinitosti nije nužno za opravdanje, pa stoga isključenje neistinitosti iz opravdanja nije nužno za znanje.²⁵ Dancy primjećuje da svi imamo

²³ Čuljak (2015), str 211.

²⁴ Čuljak (2015), str. 212.

²⁵ Isto

brojna neistinita vjerovanja koja imaju neku ulogu u našim inferencijskim procesima, pa se prema tom prijedlogu ni jedno od naših istinitih vjerovanja ne bi smatralo znanjem.²⁶

Osim što je prejaka, ta je analiza i preslaba jer je moguće konstruirati gettierovske protuprimjere u kojima dokazna građa ni zaključivanje iz nje ne sadrže niti jedan neistinit razlog kao premisu a *S* ne zna da *p* iako ima opravdanje za vjerovanje u *p*. Takav je primjer konstruirao Richard Feldman.²⁷

Pretpostavimo da je Nogot rekao Smithu da posjeduje Ford i čak mu je pokazao potvrdu o posjedovanju Forda. Nadalje, Nogot je oduvijek bio pošten i pouzdan u svom ophođenju sa Smithom. Sud (m) je konjunkcija sve dokazne građe odnosno razloga koju je Smith prikupio i na kojoj temelji vjerovanje da Nogot ima Ford. Sud (m) je istinit. Smith iz (m) izvodi egzistencijsku generalizaciju (n):

(n) U uredu postoji netko tko je rekao Smithu da posjeduje Ford i u tu svrhu mu je pokazao potvrdu, i do sad je uvijek bio pošten i pouzdan u svom ophođenju sa Smithom.

Smith zna da je propozicija (n) istinita budući da ju je ispravno deducirao iz (m). Na osnovi suda (n) Smith vjeruje u propoziciju:

(h) Netko iz ureda posjeduje Ford.

Feldman smatra da Smith ima opravdano istinito vjerovanje u (h), zna da je njegova dokazna građa istinita, no ipak ne zna (h). Smith je iz propozicije (m), za koju je znao da je istinita zaključio na propoziciju (n), za koju je također znao da je istinita, iz propozicije (n) zaključio je na istinitu propoziciju (h). Smithovo zaključivanje ne prolazi ni kroz jedan neistinit korak no on ipak ne zna da (h), on ne zna da Havit posjeduje Ford.

Problem kod Feldmanovog primjera je taj što, iako su propozicije koje čine (m) doslovno istinite, one nisu adekvatne i na njima se zasniva Smithovo neistinito vjerovanje da Nogot posjeduje Ford. Istina je da je Nogot rekao Smithu da posjeduje Ford ali je neistina da Nogot posjeduje Ford, također je istina da je Nogot pokazao potvrdu da posjeduje Ford, ali je potvrda bila lažna itd. Zbog toga Feldmanov primjer nije slučaj opravdanoga istinitog

²⁶ Dancy (2015), str 37.

²⁷ Feldman (1974), preuzeto iz Čuljak (2003) str. 71-72.

vjerovanja koje nije znanje u kojem nijedan element dokazne građe ili barem implicitan korak u zaključivanju nije neistinit.²⁸

Jedan drugačiji pristup ponudio je Chisholm.²⁹ On je uveo pojam *manjkave evidentnosti*. Manjkavo evidentna propozicija je ona propozicija koja se temelji na dokaznoj građi koja evidentnom čini i neku neistinitu propoziciju. Drugim riječima, osnova iz koje se zaključuje na istinitost vjerovanja ne smije biti takva da generira neistinito vjerovanje. U Gettierovim protuprimjerima propoziciju p evidentnom čini propozicija koja čini evidentnom i neku neistinitu propoziciju.

Podsjetimo se, u drugom Gettierovom protuprimjeru Smith vjeruje u propoziciju (g) („Ili Jones posjeduje Ford ili je Brown u Barceloni“). Za tu propoziciju Smith ima čvrstu dokaznu građu. Tu dokaznu građu čini konjunkcija propozicija kao što je h („John drži Ford u garaži, Smith je vidio Johna u Fordu“ i sl). Međutim, h osim što čini evidentnom propoziciju (g), čini evidentnom i neistinitu propoziciju (e). Činiti evidentnim je nededuktivna relacija, a to znači da neka propozicija može evidentnom učiniti neku istinitu propoziciju koja opet može učiniti evidentnom neku neistinitu propoziciju. U tom slučaju S nema opravdanje vjerovati u danu propoziciju. Međutim, S bi imao opravdanje vjerovati u manjkavo evidentnu propoziciju ako bi nju povlačila konjunkcija propozicija od kojih je svaka evidentna, ali ne i manjkavo evidentna.

Čuljak argumentira da Chisholm nije obranio trodijelnu analizu znanja.³⁰ Ustvari, on je napustio trodijelnu analizu jer je dodao novi uvjet za znanje. Da bismo imali znanje nužno je da propozicija u koju se vjeruje bude istinita, evidentna, nemanjkavo evidentna ili barem takva da proizlazi iz nemanjkavo evidentnih propozicija. Uvjet nemanjkave evidentnosti je prejak i neispunljiv zato što bilo koji dio dokazne građe može biti osnova za neku neistinitu propoziciju. Iz toga slijedi da je svaka propozicija koja nije logički učinjena evidentnom manjkavo evidentna. Uvjet koji dopušta da propozicija bude manjkavo evidentna ako slijedi iz nemanjkavo evidentnih propozicija je preslab jer je neotporan na gettierovske protuprimjere. Kako je primijetio Čuljak, u prvom protuprimjeru manjkavo evidentna i istinita propozicija (d) („Čovjek koji će dobiti posao ima deset novčića u svom džepu“) proizlazi iz konjunkcije premisa (a) („Jones će dobiti posao“) i (b) („Jones ima 10 novčića u svom džepu“) koje su evidentne za S , a ipak S ne zna za (d).

²⁸ Čuljak (2015), str. 213

²⁹ Chisholm (1982), preuzeto iz Čuljak (2003), str. 73-78.

³⁰ Čuljak (2015), str. 214

5.0 Zaključak

Smatram da su Gettierovi protuprimjeri opovrgnuli trodijelnu analizu znanja. Kako smo vidjeli kritike upućene Gettierovim protuprimjerima se same suočavaju s više problema nego što ih zadaju. Mislim da bi pokušaji definiranja znanja trebali ići u smjeru pronalaženja dodatnih uvjeta, ali to ne znači da trodijelnu analizu treba potpuno napustiti. Ona može poslužiti kao „pučka“ ili naivna definicija znanja, te kao takva imati svoju svrhu. Mislim da definiranje znanja na osnovi nužnih i dostatnih uvjeta ne bi bilo moguće bez oslanjanja na trodijelnu analizu. Upravo bi oslanjanje na trodijelnu analizu, te njezino preispitivanje filozofe moglo dovesti do adekvatne definicije znanja.

6.0 Literatura

Berčić, Boran (2012) „Filozofija sv.2.“, Ibis grafika

Chisholm, Roderick M. (1989) „The theory of knowledge“, Prentice-Hall

Čuljak, Zvonimir (2003) „Vjerovanje, opravdanje i znanje“, Ibis grafika

Čuljak, Zvonimir (2015) „Znanje i epistemičko opravdanje“, Ibis grafika

Dancy, Jonathan (2001) „Uvod u suvremenu epistemologiju“, Hrvatski Studiji